

А.А. Куралбаева

Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, Түркістан
(E-mail: kural-aliya84@mail.ru)

Пәндер интеграциясы негізінде білім сапасын арттыру

Мақалада оқушылардың білім сапасын арттыру мәселесінің зерттелу деңгейі мен теориялық негіздері қарастырылды. Сонымен қатар білім сапасының деңгейлері мен өзіндік көріністері ашылады. Қарастырылып отырған мақала тақырыбының өзектілігі соңғы уақыттағы бастауыш сынып оқушыларының білім сапасын арттыруға ерекше көңілдің бөлінуіне байланысты. Автор білім сапасы, білім сапасын арттыру, білім сапасының деңгейлері түсініктерінің мазмұнын жан-жақты зерттеген. Білім сапасы қазіргі уақытта жаңа оқыту технологияларын енгізу арқылы білім мазмұнын кеңейтуге және тереңдетуге жол сілтейді. Оқушылардың білім сапасын арттыру мәселесі бойынша зерттеудің теориялық негіздеріне және деңгейлеріне тұжырымдар жасалған.

Кілт сөздер: білім сапасы, білім сапасының артуы, білім сапасының деңгейлері, сапа, сапалы білім беру, оқыту сапасы, интеграция, пәндер интеграциясы, интеграциялық оқыту.

Ұрпақ тәрбиесі адамзат баласының ғасырдан ғасырға жалғасып келе жатқан асыл мұраты болып табылады. Елбасымыз Н.Назарбаев халқымыздың алдында ХХІ ғасырды құрушы іскер, өмірге икемделген, жан-жақты мәдениетті жеке тұлғаны тәрбиелеу міндеті тұрғандығын нақтылап көрсетіп берді. Президентіміз мемлекетіміздің болашақта дамуына арналған «Қазақстан–2050» Стратегиясында «Білім және кәсіби машық — заманауи білім беру жүйесінің кадр даярлау мен қайта даярлаудың негізгі бағдары» атты төртінші бағытында оқыту әдістемелерін жаңғырту және өңірлік мектеп орталықтарын құра отырып, білім берудің жаңа жүйелерін белсене дамыту керектігі жайлы, ал «Қазақстан–2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты Қазақстан халқына Жолдауында «біздің болашаққа барар жолымыз қазақстандықтардың әлеуетін ашатын жаңа мүмкіндіктер жасауға байланысты. ХХІ ғасырдағы дамыған ел дегеніміз — белсенді, білімді және денсаулығы мықты азаматтар» деп, Қазақстанның әлемдегі ең дамыған 30 елдің қатарына кіру тұжырымдамасында алдағы жұмыстың ұзақмерзімді басымдықтарының бірін де атап көрсетті [1].

Осы міндеттердің орындалуы өмірге деген көзқарасы, білім-білік дағдысының алғашқы негізін беретін бастауыш мектептен басталатындығы белгілі. Бастауыш мектептің жас ұрпақты оқыту мен тәрбиелеуде атқаратын ролі орасан зор.

Жаңа білім парадигмасы бірінші орынға баланың білімін, білігі мен дағдысын емес, оның тұлғасын, білім алу арқылы дамуын қойып отыр. Мектепте оқытуды ұйымдастыратын бірден бір нұсқа сабақ болса, сабақтың нәтижелі болуына ықпал ететін нұсқа — сол сабақты өткізудің әр түрлі әдіс-тәсілдерін, яғни жаңашыл мазмұндағы сабақтар, өткізу болып табылады. Әсіресе бастауыш сыныптардағы оқыту-тәрбиелеу барысында оқу материалдарын пәнаралық интеграция негізінде игерудің тұлға қалыптастырудағы сұранысының ауқымы кеңейіп түсуде.

Жас ұрпақ тәрбиесі мен білімі оған берілетін білімнің жан-жақты болуымен, әр түрлі ғылымдар негізінде интеграцияланған білім негіздерімен қаруландырумен анықталады. Сондықтан интеграциялық оқытуды жүзеге асыру, оның ғылыми деңгейін арттыру, тұтастай алғанда оқушылардың танымдық әрекетіне тән дағдыларды қалыптастыру, тіл мәдениетін дамыту, солардың негізінде білім сапасын арттыру міндеті күн тәртібіне қойылған өзекті мәселелердің бірі екендігіне дау жоқ.

Білім беру сапасы — қоғамның тұтынуы дамуымен және сұранысына талап сай келіп және тұлғаның кәсібилігін, адамгершілігін, қоғамдық өмірге бейімдеу қабілетін қалыптастырып, қоғамдағы білім үрдісінің күйін және нәтижесін анықтайтын әлеуметтік категория.

Білім сапасы білім мекемелеріндегі оқыту іс-әрекеттерінің аспектілері: білімнің мазмұны, оқыту әдістемесі, әдісі, материалдық-техникалық базасы, мамандардың құрамы т.б. оқушыны дамытуға қатысы бар көрсеткіштердің жиынтығы арқылы анықталады.

Бастауыш мектепте берілетін білім мазмұнын жаңарту, оқытудың жаңа әдістемелік жүйесін жасау, ең алдымен, әрбір оқушының жан-жақты дамуына, ойлау қабілетінің үздіксіз жетіліп, жаңа деңгейлерге көтерілуіне қызмет етуі тиіс. Сондықтан да жаңа талаптарға сәйкес, оқу пәндерінің

мазмұнын, оқу-танымдық мүмкіндіктерін толығырақ пайдаланудың дидактикалық амалы жақын пәндерді бір-біріне кіріктіре отырып, ізгілендіру болып табылады.

«Білім беру жүйесінің басты міндеті — ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау», — деп Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында көрсетілуі осы мәселенің өзекті екендігін білдіреді [2].

Білім беру жүйесінің өзгеруі негізінде білім мазмұны жаңарады. Жеке тұлғаны дамытудың және оның жалпы адами құндылықтары жинақталған мәдениетін қалыптастырудың негізгі құралдарының бірі білім мазмұны болып табылады және білім мазмұнының жаңаруы білім берудің нормативтік құжаттары — пәндер бойынша білім стандарттары, базистік, типтік жоспарлар, пәндер бойынша дайындалған оқу бағдарламалары, оқулықтар мен оқу-әдістемелік кешендердің мазмұнында — көрініс табады.

Білім сапасын арттыру мақсатында еліміздің білім беру жүйесі мен мектептері қазіргі жағдайда жаңа адамды тұлға қылып қалыптастыру бағытында жұмыс істеуі тиіс.

Қазақстандағы білім беру ісін реформалаудың стратегиялық міндеттерінің бірі — шығармашылық тұрғыдан ойлай білетін дара тұлғаға терең білім беру. Осыған орай білім сапасы жөнінде әр түрлі пікірлер айтылып, «сапа» ұғымы екі мағынада қарастырылуда. Біріншісі — стандартқа сәйкестігі, екіншісі — оқушының сұранысын қанағаттандыру [3].

Білім сапасы дегеніміз — мектепте білім алып отырған шәкірттің немесе мектеп бітірушінің білім алу арқылы әзірлігінің сапасы мен білім беру қызметінің сапасын қамтитын түсінік. Білім сапасы білім мекемелеріндегі оқыту іс-әрекеттерінің аспектілері: білімнің мазмұны, оқыту әдістемесі, әдісі, материалдық-техникалық базасы, мамандардың құрамы т.б. оқушыны дамытуға қатысы бар көрсеткіштердің жиынтығы арқылы анықталып, білім сапасы білім беретін мекемелерде олардың барлық іс-әрекетінің бағыттарында қарастырылады, олардың жиынтығының нәтижесінде жүзеге асады және білім беру мекемесінің оқудағы әрекетінің аспектісін бейнелейтін білім сапасы көрсеткіштерінің жиынтығы:

- білімнің мазмұнымен;
- оқытудың түрлері және әдістерімен;
- мектептің материалды-техникалық базасымен;
- мамандардың біліктілігімен, тәжірибесімен анықталады.

Оқушының сапалы білімі оның танымдық және шығармашылық қабілеттеріне, сол арқылы белсенділігі мен дербестігіне тікелей тәуелді. Бұл — оқытудың жоғары деңгейдегі әдістерін пайдаланылып, сабақты неғұрлым жоғары дәрежеде өткізген сайын, оқушылар білімінің де сапасы жоғары болады.

Білім сапасын құраушы қасиет белгілері төмендегіше:

- толықтық — зерттеліп отырған объекті жөніндегі білімдердің бағдарламалық санымен;
- жүйелілік — білім жиынтығының белгілі бір құрамын олардың ретіне және бірзділігіне қарай ұғынумен;
- жүйелену — оқушының ғылыми теориялардың құрамындағы орнын ұғынуымен;
- жеделдік — бірыңғай жағдайларда білімді пайдалану білігімен;
- икемділік — өзгертілген жағдайларда білімдерді пайдаланудың вариативтік тәсілдерін өз бетімен тану білігімен;
- талдап қорытушылық (жалпыланғандық) — жалпыланған түріндегі нақты білімді көрсете білу білігі ретінде және жинақтылығымен, ашықтығымен, саналы ұғынылуымен — білімдердің арасындағы байланысты және қатынасты түсінумен, оларды ашу жолдарын, сондай-ақ дәлелдеу білігімен;
- беріктілігі — білімдерді есте ұстау тұрақтылығы және оларды қолдану тәсілі басқа білімдер негізінде қажеттісін шығаруға дайындығымен сипатталады.

Білім беру сапасы — білім беру үдерісінің күйі мен нәтижелілігін, оның тұлғаның азаматтық, тұрмыстық және кәсіби концепцияларын дамытуда және қалыптастыруда қоғамның қажеттіліктеріне сай болуын анықтайтын әлеуметтік категория; білім беру сапасының көрсеткіштері мынадай:

- білім беру мазмұны;
- оқыту әдістері мен формалары;
- материалды-техникалық база;
- білім алушылардың құзыретінің дамуын қамтамасыз ететін кадрлық құрам.

Сапалы білім беру дегеніміз — ғылымға негізделген жүйелі бағдарлама бойынша теориялық, практикалық іске, еңбекке баулу дүниетанымын кеңейту. Баланың бойындағы бар қабілетін кемеліне келтіріп жетілдіру болып табылады.

Оқушының білім сапасын арттыру өз пәнін жетік білетін, оқушының шығармашылығы мен дарындылығының дамуына жағдай жасай алатын, тұлғалық-гуманистік бағыттылығы жоғары, педагогикалық ақиқат пен ондағы өзінің іс-қимылын жүйелілікпен арттыруға қабілетті, оқытудың жаңа технологияларын меңгерген және білімдік мониторинг негізінде ақпараттарды таба, таңдай, сараптай алатын, отандық және шетелдік тәжірибелерді шығармашылықпен қолдана білетін мұғалімге байланысты.

Оқушылардың білім сапасын нақты көрсететін жекелеген пәндердің сапа көрсеткіші мен үлгерімі екендігі бәрімізге аян. Ал, оқыту сапасы — оқыту мақсаты мен міндеттері негізінде қойылған белгілі бір талаптарды оқушылардың орындау қабілеттілігі.

Пәндерді интеграциялау негізінде бастауыш сынып оқушыларының білім сапасын арттырудың төмендегідей жолдарын атап өтуге болады:

- оқушылардың жеке ерекшелік деңгейлері (қызығушылықтары, мотивтері, қабілеттері, бейімділіктері, психологиялық ерекшеліктері т.б.);
- оқу үдерісіндегі оқу-әдістемелік құралдардың қамтамасыз етілу жағдайы (мұғалімдерге және оқушыларға арналған оқу-әдістемелік құралдардың және оқу құралдарының сапасы);
- оқытудағы дәстүрлер мен жаңалықтар (мазмұн, көлем, технологиялар мен оқыту әдістері).

Оқып үйренуге дайындық деңгейі:

- оқушылардың білімін бағалау жүйесі;
- коммуникациялық қарым-қатынас деңгейі;
- мұғалімнің кәсіби шеберлік деңгейі;
- сыртқы ықпалдар (отбасы, үлкендер, достар, сыныптастар т.б.);
- физиологиялық және санитарлы-гигиеналық факторлармен анықталады.

Бастауыш сынып пәндерін интеграциялау негізінде білім сапасын арттыруда:

- бастауыш сынып оқушыларының оқу-танымдық іс-әрекетіне барынша жағдай жасалады;
- оқушыларды дүние, табиғат, қоршаған орта және адам, олардың өзара байланысы жөнінде алғашқы біртұтас көзқарастар қалыптастыру жүзеге асырылады;
- бастауыш сынып оқушыларының санасында оқу-танымдық белсенділік орнап, ой-өрісі байытылады;
- білімнің мазмұнын оқу-танымдық, мотивтік компоненттер арқылы жетілдіруге көмектеседі [4].

Бастауыш мектепте жаңа бағдарламаға интеграцияланған курстары енгізіліп, мектеп тәжірибесінде жүзеге асырылуда. Сонымен, мектеп тәжірибесі, бастауыш мектепте сабақтарды интеграциялауды мұғалімдердің жиі қолдануы әр түрлі ғылыми білімдерді жинақтау есебінен оқу-тәрбие үдерісінің тиімділігін арттыратындығын көрсетіп отыр.

Пәндерді интеграциясы негізінде білім сапасын арттыру деп оқу пәндері бойынша оқыту/оқу үдерісінде оқушының өз құзыретін құраушы білімдік саланың төмен деңгейінен жоғары деңгейіне дайындығын (үдеріс және нәтиже ретінде қарастырылатын) жетілдірудегі белсенділігін түсінеміз. Ұйымдастырылған оқыту үдерісі бойынша оқу пәндерін интеграциялау негізінде оқушылардың білім сапасының артқандығын анықтау оқу нәтижелері арқылы көрсетілуі керек. Ал өз кезегінде оқу нәтижелері оқушылардың іс-әрекеттерімен орындалады.

Қорыта келгенде, интеграциялық оқытуды жүзеге асыру оқушылардың танымдық қызығуы мен білім сапасын арттыру бір сабаққа бірнеше оқу пәндері мақсатының бірігуіне мүмкіндік береді. Интеграциялық оқытуды жүзеге асыру әр пәндік мазмұнды қосып біріктіріп жіберу немесе бірнеше пәнді бір пәнмен алмастыру емес, керісінше, пәндік құрылымды жоққа шығармай, оған қондырғы ретінде қызмет ету болып табылады. Бастауыш білім кеңістігінде барлық пәндер өзінің негізгі мазмұнын және қалыптасқан оқу үдерісінің ұйымдастыру формасын сақтайды, сөйтіп, интеграциялық оқыту пән мазмұнының айқын анықталуына мүмкіндік бере отырып, бастауыш сыныптардағы білім сапасын арттыруға көмектеседі.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Назарбаев Н.Ә. ҚР Президентінің «Қазақстан–2050» Стратегиясы: Қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы. — 2012. — [ЭР]. Қол жетімділік тәртібі: www.astana.gov.kz/kk/modules/material/2132
- 2 Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы // Егемен Қазақстан. — 2007. — 27 шілде. — 5,6-б.
- 3 Халимова Н.М. Проблемы управления качеством профессионального образования: моногр. — Абакан: Хакасия, 2006. — 130 с.
- 4 Пірәлиев С.Ж., Куралбаева А.А. Бастауыш сынып пәндерін интеграциялау негізінде білім сапасын арттыру // ҚазҰУ хабаршысы. Педагогика ғыл. сер. — 2013. — № 2(38).

А.А. Куралбаева

Повышение качества знания на основе интеграции предметов

В статье рассмотрены теоретические основы и уровень исследования проблемы повышения качества знания учащихся. Также раскрыты свойственные признаки и уровни качества знания. Актуальность выбранной темы связана с уделением особого внимания повышению качества знаний в начальных классах в последнее время. В статье освещены вопросы понятия «качество знания», «повышение качества знания», «уровни качества знания». Отмечено, что качество знания в настоящее время позволяет расширять и углублять содержание образования путем внедрения новых обучающих технологий. Автором сделаны некоторые выводы по рассматриваемой проблеме.

А.А. Kuralbayeva

Improvement of knowledge quality on the basis of integration of subjects

The article deals with increasing quality of students' knowledge is considered theoretical bases and level research of a problem. Also peculiar signs and levels quality knowledge reveal. Of the chosen subject of this article is connected with paying of special attention increase quality of knowledge in initial classes recently. In article questions concept quality knowledge, increase quality knowledge, levels of qualities knowledge. Quality knowledge allows to expand and to deep the content of education by introduction of the new training technologies now. On theoretical bases and level research of a problem increase of students' quality knowledge.

References

- 1 *Message of President of Kazakhstan N.A.Nazarbayev to the people of Kazakhstan: Strategy «Kazakhstan–2050»: a new political direction of the formed stat», 2012, [ER]. Access mode: www.astana.gov.kz/kk/modules/material/2132*
- 2 *Egemen Kazakhstan, 2007, July, 27, p. 5,6.*
- 3 *Khalimova N.M. Quality management problems of professional education: monograph, Abakan: Hakasiya, 2006, 130 p.*
- 4 *Piraliev S.Zh., Kuralbaeva A.A. Bull. of KazNPU Part of Science of pedagogy ser., 2013, 2(38), p. 12–14.*